

Tudi v okviru osme delovne skupine, katere vodja je bil prof. dr. Hans Manndorff, direktor dunajskega Muzeja za neevropske kulture (Völkerkunde) smo se dogovorili o skupni razstavi o prispevku evropskih raziskovalcev k spoznavanju neevropskih kultur. Leta 1995 bo razstava na Dunaju, leta 1996 v Budimpešti in 1997 v Ljubljani. Prav tako se bo jeseni 1991 organiziral simpozij, izsledki pa bodo kasneje izšli v katalogu. Zanimivo je bilo presenečenje, ko sem jim odkril bogastvo zbirk v SEM – Muzeju neevropskih kultur, Grad Goričane pri Medvodah.

Na podlagi teh skupin in zelo konkretnih projektov smo se dogovorili za intenzivno sodelovanje.

Dunajska konferenca je uspela, seveda pa bomo lahko čez pet let presodili rezultate vseh skupnih prizadevanj.

LETNA KONFERENCA ICME/ICOM (MEDNARODNEGA KOMITEJA ETNOGRAFSKIH MUZEJEV)

RALF ČEPLAK

Ker je predvidena letošnja letna konferenca ICME-ja v Harareju (Zimbabwe) odpadla, je izvršni odbor ICME-ja organiziral od 16. do 18. novembra nadomestno letno konferenco v Kopenhagnu na Danskem. Kot član izvršnega odbora ICME-ja sem se je udeležil. V Kopenhagnu nas je gostil dr. Torben Lundbaek, direktor Etnografskega muzeja. Ker je Etnografski muzej, ki je sicer v sklopu Nacionalnega muzeja v Kopenhagnu v popolni prenovi (gradbeni, prostorski, konceptualni), smo določili za jedro (oziroma za ključno temo) konference »Novi koncept Etnografskega muzeja v Kopenhagnu«.

Konferenca je bila razdeljena na tri dele:

1. Uvodni del – z naslovom »Muzeji in razvoj«. Uvodna referata sta imela Martin Prösler iz Tübingena (Nemčija) in Peter Bettenhausen iz Haaga (Nizozemska). Referatoma je sledila obširna diskusija.
2. Jedro konference – z naslovom »Novi koncept Etnografskega muzeja v Kopenhagnu«. Diskusija je potekala ves dan.
3. del – Planiranje delovnega programa ICME-ja za prihodnji dve leti – do generalne konference ICOM-a leta 1992 v Kanadi.

Peter Bettenhausen nas je v svojem referatu »Muzeji in razvoj – klic k akciji« – opozoril, da so bila v zadnjih desetletjih vložena ogromna sredstva v tehnološki razvoj dežel tretjega sveta. Vendar mnogo projektov ni bilo uspešnih. Mnogi razvojni projekti so propadli, ker niso upoštevali kultur domačinov. Koncept razvoja – razvojne pomoči, je pomembno orodje za realizacijo novih razvojnih pogojev. Razvoj pomeni tudi proces vzdrževanja, podpiranja in negovanja identitete.

Fraza »Naš svet – skupna domovina« (»Our world – global village«), velja le za elito, ki živi v deželah tretjega sveta; za večino prebivalstva pa ne obstoja nikakršna skupna domovina, še manj v planetarnem smislu.

Potrebno je ustvariti pogoje za razvoj ne le materialnih dobrin, temveč tudi nematerialnih – duhovnih (kulturnih). Vsa Afrika premore približno 500 muzejev, drobcena Nizozemska pa več kot 700. Razviti bi morali novo vrsto regionalnih muzejev – pravih informacijskih centrov, ki bi ljudi obveščali o skrbi za okolje, načrtovanje družine...

Raziskanih je bilo mnogo evropskih muzejev za razliko od na primer afriških, ki še vedno čakajo na raziskave.

Ne le v gospodarstvu, tudi v kulturi (ožje gledano tudi v muzealstvu) smo naravnani, kljub zvenečim mislim o novem celostnem – planetarnem pogledu na naš svet, še vedno vse preveč evropocentrično.

Martin Prösler pa je z referatom »Muzeji in razvoj – funkcija muzejev« odprl več temeljnih muzeoloških vprašanj. Govoril je o paralelni vlogi muzeja s šolo (šole kot medijem formalne izobrazbe, vzporedno z muzejem kot medijem neformalne izobrazbe, ki naj bi prevzel tudi vlogo širjenja novih idej). Tudi Pössler je govoril o vlogi modernega muzeja v smislu razvijanja ekološke in kulturne senzibilnosti. Muzeji, ne le da prezentirajo kulturo, temveč jo tudi transformirajo.

Spreminjanje kulture in muzejev je permanentno. V 2. polovici 19. stoletja je prišlo (vzporedno z industrijsko delitvijo dela) do kulturne delitve dela. Muzeji so se razvijali vzporedno z knjižnicami, gledališči itn. Srednji meščanski sloj si je zgradil muzeje kot trdnjave moči.

Prösler loči med »k predmetom naravnane« (object oriented) in »k družbi in komunikaciji naravnane« (community – communication oriented) muzeje. Proces »globalizacije« oziroma »globalne zavesti« se reflektira v literaturi in v »k družbi in komunikaciji naravnanih« muzejih.

Muzeji so posredovalci sprememb v procesu globalizacije. V svetu poteka velika diskusija o globalizaciji na vseh nivojih. Tudi muzeji je ne bi smeli zaobiti.

Tudi muzeji so preobremenjeni s kolonialno dediščino. Zato ne gre

enostavno prenašati evropskih vzorcev (tudi kulturnih) v dežele tretjega sveta.

V Orholmu, v predmestju Kopenhagna, kjer začasno domuje Etnografski muzej, so nam direktor dr. Torben Lundbaek in njegovi sodelavci razložili projekt prenove Etnografskega muzeja.

Etnografski muzej v Kopenhagnu je nastarejši etnografski muzej na svetu in hkrati najpomembnejši center za eskimologijo. Leta 1841 ga je ustanovil Kristian Juergensen Thomsen, ki je tako postal utemeljitelj etnografskih muzejev.

Leta 1988 so se odločili za popolno prenovo starega, že večkrat prenovljenega muzeja. Dve leti so se delavci kopenhagenskega Etnografskega muzeja ukvarjali samo z urejanjem dokumentacije, pakiranjem predmetov ter prevozom v depoje nekdanje tovarne v Orholmu. Ob tem so razvili zavidanja vreden informacijski sistem (računalniški dokumentacijski program, povezan z videodiskom, in vključen v mrežo znotraj muzeja; med prvimi evropskimi muzeji pa se že povezujejo v »Evropsko muzejsko mrežo«, ki naj bi v prihodnosti povezala evropske muzeje). Prav praviljično je videti sliko predmeta na monitorju in istočasno prebirati vse podatke v zvezi s predmetom, za povrh pa vam Sony-jev video grafični tiskalnik odtiska poljubno število slik predmeta v kvaliteti fotografije. Ob tako izpopolnjenem informacijskem sistemu se odpirajo neskončne možnosti uporabe in zlorabe informacijskega potenciala muzejskih predmetov. (Tudi o tem smo se precej pogovarjali na konferenci ICME-ja.) V letošnjem letu so začeli z gradbenimi deli. Stare stavbe bodo prostorsko precej spremenili – posodobili. Delavci Etnografskega muzeja snujejo novi koncept, do maja 1992 pa mora biti vse nared za otvoritev.

Omeniti je treba še velikost muzeja. Muzej ima zbirko približno 120.000 etnografskih predmetov z vseh koncev sveta; največ predmetov sodi seveda v kulturo Eskimov. Zaposlenih je 6 kustosov, ki delajo v Kopenhagnu in vodijo občasna terenska raziskovanja in zbiranja etnografskih predmetov po vsem svetu (v času našega obiska se je kustodinja, ki je specializirana na kulturo indijskega podkontinenta vrnila s terenskega dela v Indiji, druga kustodinja, ki pa je specializirana na kitajske kulture, je raziskovala na Tajvanu), 4 kustosi pa se ukvarjajo izključno s kulturo Eksimov in raziskujejo in zbirajo pretežno na Grenlandu, občasno pa se zadržujejo tudi v Kopenhagnu. Pet ljudi pa sestavlja tehnično in administrativno osebje. V preurejeni stavbi bo na voljo približno 4000 m² razstavnega prostora, depoje pa imajo delno v Orholmu, delno pa v Kopenhagnu.

V grobem zajema novi vsebinski koncept:

1. uvodni del v razstave
2. tematske razstave
3. študijske razstave

V uvodnem delu v razstave bodo skušali ponuditi obiskovalcu vse možne strukturirane informacije o razstavljenih predmetih s pomočjo računalnikov. Na ta način bodo skušali zadovoljiti potrebe različnih skupin obiskovalcev – »uporabnikov« – jih optimalno informirati ter usmeriti k razstavam.

Postavili bodo razstavo za slepe (poudarek na taktilnih občutkih), »otroški muzej« (v katerem bo posebna razstava igrač in iger); v okviru muzejske pedagogike bodo razvili celo vrsto aktivnosti, na primer izdelovanje bumerangov, slikanje s peskom, izdelovanje nakita itn.

Tematske razstave bodo zamenjali vsakih 3–5 let, medtem ko bodo študijske razstave postavljene dlje časa. Tematske razstave bodo, kot že sam naslov pove, predstavile neko temo, na primer religije, glasbo itn. posameznih kultur. Direktor Lundbaek nam je resignirano dejal, da smo v preteklosti etnologi skušali z muzejskimi predmeti predstaviti neko kulturo v celoti, oziroma rekonstruirati realnost, pa nam je to vedno spodletelo. Razstave smo postavljali bolj za svoje strokovne kolege, kot pa za povprečnega obiskovalca.

Zaradi bogastva zbirk, ki so bile večinoma povprečnemu obiskovalcu nedostopne, ker so se nahajale v depojih, so se delavci Etnografskega muzeja odločili za muzeološki »korak nazaj« – za postavitev tako imenovanih »k predmetu orientiranih« zbirk oziroma razstav (»kolekcijskih zbirk«), ki so jih imenovali »študijske razstave« in naj bi služile poglobljenemu študiju posameznih predmetov, vrst predmetov, estetskemu uživanju itn. Namenoma hočejo pokazati muzejske predmete in ne »kulture« oziroma ljudstev (oziroma njihovega načina življenja) z drugih kontinentov. Na ta zaokret so vplivale spremembe zanimanja obiskovalcev (v zadnjem desetletju so ljudi močno zanimale dežele tretjega sveta ter njihovi problemi; v zadnjem času pa se je težišče zanimanja preusmerilo na tehnološko razvite dežele, na dežele bivšega socialističnega bloka itn.; ljudje so se zasukali s problemi dežel tretjega sveta in obiskujejo muzeje (bolj kot zaradi poglobljanja znanja o različnih ljudstvih) zaradi sprostitve, estetskega uživanja itn.). (Seveda so to stališča, ki bi jih bilo treba preveriti ter znanstveno utemeljiti; sam se z njimi ne strinjam.)

V prostorih, namenjenih »študijskim razstavam« nameravajo pokazati večji del svojih zbirk. Strukturirane bodo po geografskem principu.

Na podlagi muzeološkega koncepta (o katerem smo diskutirali ves dan in o katerem se je izkazalo, da niti njegovi iniciatorji niso povsem prepričani vanj) so izdelali tudi arhitekturni koncept, ki se deli na dva dela:

1. tematsko organizirani prostori (tu naj bi se obiskovalci sproščeno pomikali, brez daljšega zaustavljanja) ter

2. študijsko organizirani prostori (obiskovalci naj bi se zaustavljali ter skoncentrirali na posamezne muzejske predmete).

Nekakšno vodilo jim je: »ljudem moramo pokazati 'magijo' predmetov«.

V diskusiji se je pokazalo, da imamo precej nasprotna mnenja. Pokazalo se je, da je glavno vodilo muzeja doseči 500.000 obiskovalcev letno (v nasprotnem primeru se bojijo, da jih razformirajo ter porazdelijo po drugih oddelkih Nacionalnega muzeja). Pokazalo se je, da želijo ustvariti nekakšen muzeološki kompromis med željenim in realnim, da nimajo ustreznih raziskav javnega mnenja, skratka, da koncept sloni na dokaj fragmentarnih izhodiščih.

Zadnji dan ICME-jeve letne konference smo se posvetili delovnemu programu, delovanju oziroma nekativnosti ICME-ja, problemom itn. Kot v UNESCO-u in ICOM-u tudi ICME-ju akutno primanjkuje denarja. ICME je bil ustanovljen kot organizacija, ki naj bi povezovala etnografske muzeje po vsem svetu, žal pa kolegi iz dežel v razvoju večinoma nimajo potrebnih sredstev za udeleževanje na strokovnih kongresih, za potrebno komuniciranje, ni denarja za redno izdajanje časopisa ICME News, čeprav se članki kopičijo itn. Skratka, problemov čez glavo. Od konkretnih zadev smo se dogovorili, da naj bi prihodnje leto organizirali konferenco v Jakarti (težišče bo na azijskih muzejih) ter kongres v Leipzigu (po združitvi obeh Nemčij je potrebno poleg mnogih drugih stvari na novo definirati tudi skupno nemško muzealstvo).

Za leto 1992, ob Generalni konferenci ICOM-a v Kanadi pa ICME načrtuje skupni projekt Royal Ontario Museum-a iz Toronta ter SEM – muzeja Neevropskih kultur iz Goričan pri Medvodah razstavo muzejskih predmetov, ki jih je zbral slovenski misionar Friderik Baraga v času dolgoletnega bivanja ob Velikih jezerih med Ojibva Indijanci. Razstavo naj bi spremljal obsežen in bogato opremljen katalog, ki bi vseboval tudi angleški prevod Baragove knjige »Zgodovina, značaj, nravi in šege severnoameriških Indijancev«, ki je prvotno izšla leta 1837 v nemščini v Ljubljani. Prof. dr. Helmuth Fuchs, direktor Etnografskega muzeja v okviru Royal Ontario Museum-a iz Toronta je namreč po mnogih poizvedovanjih ugotovil, da omenjena knjiga še ni izšla v angleščini, čeprav sodi med prva etnološka dela o severnoameriških Indijancih.

Tako lahko rečemo, da se je za nas letna konferenca ICME-ja zaključila zelo uspešno, še posebej, če pomislimo, da bo lahko majhna Slovenija v družbi muzealcev z vsega sveta lahko pokazala na tako pomembnem srečanju kot je generalna konferenca ICOM, delček zakladov svetovne kulturne dediščine.